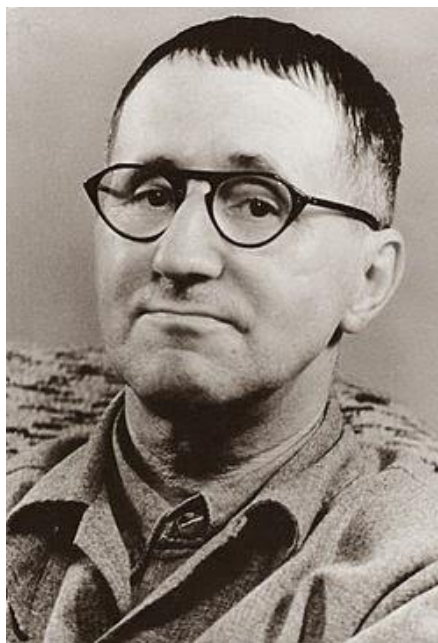

Για τον όρο μετανάστες

Μπέρτολτ Μπρεχτ
(1898- 1956)

Γερμανός ποιητής, θεατρικός συγγραφέας και σκηνοθέτης.

Η εποχή

Στις 10 Μαΐου 1933, το ναζιστικό καθεστώς του Χίτλερ οργάνωσε κάψιμο «επικίνδυνων» βιβλίων σε όλη τη Γερμανία. Όχι από ευκαιριακούς συνοδοιπόρους του εγκληματικού καθεστώτος, αλλά από καθηγητές πανεπιστημίων, φοιτητές και άλλα επιφανή μέλη (ελάχιστα, βέβαια, στο σύνολό τους) της γερμανικής κοινωνίας που ήθελαν τη μεγάλη εκκαθάριση της «αντεθνικής παραπληροφόρησης». Και όπως είχε πει ο ποιητής Χάινριχ Χάινε (1797-1856) έναν αιώνα πριν: «Όπου καίνε βιβλία, σύντομα θα κάψουν και ανθρώπους!» Γνώριζε πολύ καλά τι είχε συμβεί στον πρώιμο και ύστερο Μεσαίωνα.

Ο συγγραφέας

Η άνοδος του ναζισμού στη Γερμανία, το 1933, θα τον αναγκάσει να αυτοεξοριστεί. Τα έργα του και τα γραπτά του απαγορεύονται στη Γερμανία. Οι παραστάσεις διακόπτονται από την αστυνομία. Μέσω Πράγας και Βιέννης θα βρεθεί στη Δανία, τη Φινλανδία και από κει μέσω Ρωσίας στις ΗΠΑ.

Ο τίτλος

Ο τίτλος δηλώνει και το θέμα που απασχολεί τον ποιητή. Είναι ο όρος «μετανάστες». Έτσι χαρακτηρίζει το ναζιστικό καθεστώς όσους αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τη χώρα τους, την Γερμανία. Ο Μπρεχτ δεν δέχεται αυτόν τον χαρακτηρισμό, γι' αυτό και τον κλείνει σε εισαγωγικά.

Ανάλυση

1η ενότητα: «Λαθεμένο ... εξορία»

Λανθασμένος ο χαρακτηρισμός «μετανάστες»

ΜΠΕΡΤΟΛΤ ΜΠΡΕΧΤ «ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΡΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ»

Ο Μπρεχτ χαρακτηρίζει τον όρο μετανάστες λαθεμένο. Τονίζει τον χαρακτηρισμό τοποθετώντας τον στην αρχή του ποιήματος. Την άποψή του τεκμηριώνει με έναν συλλογισμό παραγωγικό (Αρχίζει από κάτι γενικό και καταλήγει σε συγκεκριμένη περίπτωση)

- Μετανάστες είναι όσοι εγκαταλείπουν ηθελημένα την πατρίδα τους. Η απόφασή τους δηλαδή είναι εκούσια.

Αντίθετα, εμείς :

- Δεν φύγαμε ηθελημένα
- Δεν διαλέξαμε τον τόπο που πήγαμε
- Η χώρα που ζούμε δεν είναι μια νέα πατρίδα, αλλά εξορία

Ο Μπρεχτ δεν συμμερίζεται τον χαρακτηρισμό του μετανάστη για τον εαυτό του και όσους άλλους αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τη ναζιστική Γερμανία.

Προσέξτε τις αντιθέσεις στις οποίες δομείται η ενότητα:

Εκείνοι – Εμείς , ωστόσο... > Δεν είναι μετανάστες αλλά πολιτικοί πρόσφυγες, αυτοεξόριστοι*

Το θέλαμε, λεύτερα να διαλέξουμε... > Ελεύθερη βούληση και επιλογή, χωρίς πίεση.

Δε φύγαμε γιατί το θέλαμε ...Ούτε μπήκαμε... > Είμαστε λοιπόν εξόριστοι, όχι μετανάστες, όπως μας αποκαλεί το καθεστώς. Οι αρνήσεις αναιρούν αυτήν την ελευθερία.

*Οι πολιτικοί εξόριστοι:

1. Οι πολιτικοί πρόσφυγες δια στόματος του ποιητή, που είναι και ο εκπρόσωπός τους, διαχωρίζονται από τους μετανάστες γιατί δεν επιλέγουν με την θέλησή τους να εγκαταλείψουν τη χώρα τους, αλλά την εγκαταλείπουν επειδή οι ιδέες και τα φρονήματά τους τους είχαν καταστήσει επικίνδυνους για το χιτλερικό καθεστώς, που επιχειρούσε να τους εξοντώσει σωματικά και ηθικά.

2. Η δεύτερη διαφορά τους από τους μετανάστες είναι ότι εκείνοι επιλέγουν να μείνουν σε μια κοντινή συνοριακή χώρα με την πατρίδα τους αφ' ενός για να μη νιώθουν τόσο έντονη τη νοσταλγία και από την άλλη μεριά για να διατηρήσουν διαύλους επικοινωνίας με τον τόπο και τους συμπατριώτες τους. Αντίθετα, οι μετανάστες απομακρύνονται πολλές φορές αρκετά χιλιόμετρα μακριά από την πατρίδα τους αναζητώντας μια καλύτερη τύχη.

Κι άλλη αντίθεση

- Εμείς - αυτοί που μας κινήγησαν, μας προγράψανε. (προγραφή: η δίωξη ή η καταδίκη και εξόντωση πολιτικών αντιπάλων)
- Ποιοι είναι αυτοί; Αναφέρονται σε τρίτο πρόσωπο. Είναι έξω από το εμείς. Άλλοι, διαφορετικοί, εχθροί. Δεν ονομάζονται. Αναφέρονται απρόσωπα. Είναι όσοι καταπιέζουν τους ανθρώπους, καταλύουν τις ελευθερίες και τους νόμους, σκοτώνουν. Αυτοί δεν έχουν (ανθρώπινο) πρόσωπο. Είναι όλοι ίδιοι: προδότες, πατριδοκάπηλοι, τυχοδιώκτες.

Κι η χώρα που μας δέχτηκε, σπίτι δεν θα 'ναι, μα εξορία

- Σπίτι: οικειότητα, ζεστασιά, αγάπη, υποστήριξη. Θετικά συναισθήματα
- Αντίθετα

- **Εξορία:** μοναξιά, μαρτύριο, ταλαιπωρία, θάνατος. Αρνητικά συναισθήματα. Το μαρτύριο των αυτοεξόριστων συνεχίζεται. Καταδιώχθηκαν από την πατρίδα τους και βιώνουν μια άλλη σκληρή πραγματικότητα. Η χώρα όπου αναγκάστηκαν να πάνε δεν τους προσφέρει ευκαιρίες για καλύτερη ζωή. Μένουν αναγκαστικά εκεί και ελπίζουν να ξαναγυρίσουν στον τόπο όπου ανήκουν.

2η ενότητα: «Έτσι ... δε συχωράμε»

Η ζωή των πολιτικών εξόριστων

Έτσι, απομένουμε δω πέρα

- 1) ασύχαστοι 2) όσο μπορούμε πιο κοντά στα σύνορα
- Οι εξόριστοι δεν επαναπαύονται. Παραμένουν ανήσυχοι, ζωντανοί, κοντά στην πατρίδα τους. Θέλουν να ξαναγυρίσουν μόλις οι συνθήκες το επιτρέψουν. Δεν αποδέχονται παθητικά την μοίρα τους. Ρωτούν, ενημερώνονται για όσα συμβαίνουν στον τόπο τους. Η σκληρότητα του καθεστώτος δε φαίνεται να κάμπτει το αγωνιστικό τους φρόνημα.

Χωρίς.... τίποτα

Οι εξόριστοι

- Δεν ξεχνούν τίποτα
- Δεν απαρνιούνται τίποτα
- Δεν συγχωρούν τίποτα απ' όσα έγιναν

Αυτά τους κάνουν ενεργούς, αφού θυμούνται όσα περνά η χώρα τους και οι ίδιοι και δεν είναι διατεθειμένοι να συγχωρήσουν όσους τα έπραξαν(επανάληψη).

Συναισθήματα

Οργή και αγανάκτηση για όσα γίνονται στη χώρα τους. Δεν εφησυχάζουν. Διατηρούν άμυνες, θα αντισταθούν, θα αντιδράσουν. Αυτό δηλώνει και η επανάληψη «τίποτα δε συχωράμε». Η απομάκρυνση από την πατρίδα τους και η αδικία που υφίστανται τους ενώνει σε ένα κοινό στόχο, τους κάνει να παλεύουν, για να ξαναβρούν τις ισορροπίες στη ζωή τους και στη χώρα τους.

3η ενότητα: «Α, δε μας ξεγελάει ...ακόμα»

Έγκλημα και τιμωρία

- Η οργή και η αγανάκτηση ξεχειλίζει με το επιφώνημα στην αρχή της ενότητας. Η σιωπή και η ησυχία δεν τους ξεγελούν. Οι εξόριστοι έχουν συνειδητοποιήσει τι γίνεται. Το καθεστώς με το φόβο επιβάλλει τη σιωπή.
- Προσέχουμε την αντίθεση: σιωπή - ουρλιαχτά
- Η ηρεμία τριγύρω είναι ψεύτικη, η σιωπή είναι ένοχη. Μακριά απ' τον υπόλοιπο κόσμο, μέσα στα στρατόπεδα, διαπράττονται τα πιο απάνθρωπα εγκλήματα. Εκεί οι άνθρωποι χάνουν την υπόστασή τους, εξαθλιώνονται, εκμηδενίζονται. Τα ουρλιαχτά, οι φωνές απ' τα μαρτύριά τους αντιλαλούν, αντηχούν ίσαμε τα πέρατα της γης. Εμφανής και έντονη η ηχητική εικόνα στο σημείο αυτό.

Χωρίς να συχωράμε τίποτα απ' όσα έγιναν, τίποτα δε συχωράμε

Ο καθένας μπορεί να φανταστεί την αθλιότητα και τη βαρβαρότητα που έζησαν οι έγκλειστοι στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Οι φωτογραφίες και οι μαρτυρίες των επιζώντων είναι αδιάψευστοι μάρτυρες. Ο Μπρεχτ και όσοι

ΜΠΕΡΤΟΛΤ ΜΠΡΕΧΤ «ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΡΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ»

κατάφεραν να βγουν από την Γερμανία στάθηκαν ίσως πιο τυχεροί. Απ' την άλλη πλευρά, περιφέρονται στην ξένη χώρα ρακένδυτοι, ξυπόλυτοι, αξιολύπητοι. Αποκαλύπτεται πάνω τους η αθλιότητα στην οποία έχει οδηγηθεί η πατρίδα τους που εξουσιάζεται από ένα βάρβαρο και απάνθρωπο καθεστώς. Η ψυχή και το μυαλό τους βρίσκεται κοντά σε όλα τα θύματα του καθεστώτος, συμπονούν και συμπάσχουν.

- Ο ψυχικός και σωματικός πόνος λειτουργεί ως εφαλτήριο (= μέσο για την επίτευξη επιδιωκόμενου σκοπού) αντίδρασης και αντίστασης.
- Προσοχή στον αντιθετικό σύνδεσμο «όμως». Υποφέρουμε, όμως δεν θα μείνουμε εδώ. Θα αντιδράσουμε. Θα επιστρέψουμε, θα παλέψουμε και θα ανατρέψουμε καθετί που μας πονά, μας εξευτελίζει, μας αδικεί.

Η τελευταία λέξη δεν ειπώθηκε ακόμη

- Προς το παρόν μιλούν, ορίζουν, προστάζουν οι εκπρόσωποι του ναζισμού.
- Όμως η ιστορία έχει δείξει ότι οι λαοί αντιδρούν σε τέτοιου είδους καθεστάτα, επαναστατούν, διώχνουν τους τυράννους.
- Ο Μπρεχτ είναι σίγουρος για τη νίκη. Προειδοποιεί.

Αφηγητής

Το ποίημα είναι αυτοβιογραφικό από έναν δραματοποιημένο αφηγητή. Γραμμένο στο α' πληθ. πρόσωπο για να συμπεριλάβει και όλους τους υπόλοιπους «μετανάστες».

Γλώσσα-ύφος

Λόγος ρεαλιστικός με δυναμισμό και πάθος, συναισθηματικές εντάσεις, αλλά και στοιχεία προφορικότητας.

Ρεύμα: ποίημα που καταργεί τις φόρμες της παραδοσιακής ποίησης(στιχουργική, ρυθμός) και ανήκει στη σύγχρονη ποίηση.

